

Archeologienota Mariakerke Petrus Meirestraat

Programma van Maatregelen

Bert ACKE, Maarten BRACKE en Paulien FONTEYN

9-6-2021

1. Gemotiveerd advies

De archeologienota kadert in het Onroerenderfgoeddecreet van 12 juli 2013. Naar aanleiding van een geplande aanvraag voor een omgevingsvergunning voor het verkavelen van gronden te Mariakerke Petrus Meirestraat (deelgemeente van Gent, provincie Oost-Vlaanderen), waarbij de totale oppervlakte van de betrokken percelen meer dan 3000m² bedraagt, dient de initiatiefnemer een archeologienota toe te voegen aan de vergunningsaanvraag. De archeologienota dient opgemaakt te worden onder supervisie van een erkend archeoloog.

Het terrein is ca. 12.840m² groot en grenst in het zuidwesten aan de Petrus Meirestraat. In het noordwesten wordt het inbreidingsgebied omsloten door de Zuidbroek, in het noordoosten door de Trekweg, die lang de Brugse Vaart loopt, en in het zuidoosten door de Petrus Meirestraat. Meteen ten zuidwesten van het plangebied, aan de overzijde van de Petrus Meirestraat, bevindt zich het park van het domein Claeys Bouúaert. Het plangebied is momenteel onbebouwd en wordt verder omgeven door bebouwing en tuingronden. Meteen ten noordwesten, aangrenzend bij de Zuidbroek, wordt reeds een nieuwe verkaveling gerealiseerd.

Het plangebied is gelegen op ca. 700m ten noorden van de parochiekerk van Mariakerke en wordt op kaart van Horenbault uit ca. 1619 gesitueerd in een landelijk gebied langsheen de Brugse Vaart. De huidige Petrus Meirestraat wordt reeds afgebeeld. Op de Ferrariskaart uit ca. 1777 is het terrein voor de helft in gebruik als landbouwgrond en voor de helft begroeid met bomen. Meteen ten zuidoosten zijn enkele hoevegebouwen aanwezig. Ten zuidwesten is nu ook het kasteeldomein Claeys-Bouúaert op te merken. Op de Atlas der Buurtwegen uit ca. 1840 is voor het eerst bebouwing op te merken binnen de terreingrenzen. Langsheen de Petrus Meirestraat zijn in deze periode drie bouwvolumes aanwezig in het zuidwestelijke deel van het plangebied. Het overige deel van het terrein blijft onbebouwd. De kaarten van Popp (ca. 1842-1879) en Vandermaelen (ca. 1846-1854) geven een gelijkaardige situatie weer. Op de topografische kaarten van 1863, 1879, 1893 en 1910 valt slechts één L-vormig gebouw op te merken in de uiterst noordwestelijke hoek van het terrein. De topografische kaart van 1937 geeft een kleiner gebouw weer, iets ten zuidwesten. Op de luchtfoto van 1971 lijken verschillende serres aanwezig te zijn binnen het plangebied. Een deel van het terrein lijkt echter onbebouwd. De lage resolutie van de opname, laat echter geen duidelijke uitspraken toe. De orthofoto's van 1979-1990 en 2000-2003 geven een grote serre aan op het terrein. Enkel de zuidwestelijke zijde is onbebouwd. Tegen 2016 worden de serregebouwen gesloopt en sindsdien is het terrein geheel onbebouwd. Afgaande op de cartografische en luchtfotografische bronnen kan aldus gesteld worden dat het terrein lange tijd gelegen was in een landelijk gebied ten noorden van de dorpskern van Mariakerke. Vanaf de 19de eeuw is bebouwing aanwezig in het zuidwestelijke deel van het terrein en vanaf de tweede helft van de 20ste eeuw wordt een groot serrecomplex uitgebouwd over quasi het gehele plangebied. De impact van deze bebouwing op het bodemarchief kan echter niet worden bepaald op basis van het bureauonderzoek alleen.

Door de aanleg van de R4, het aanpalende industrieterrein en de uitgraving van de Ringvaart is het oorspronkelijke landschap rondom Mariakerke zeer sterk gewijzigd. Eertijds was het gebied gelegen in/nabij de Kalemeersen, waarin de Durme/Kale en de Lieve stroomden. De Kale werd echter grotendeels opgenomen in de Ringvaart, de Lieve – ooit de verbinding van Gent met het Zwin en dus de Noordzee – is verworden tot niet meer dan een gracht naast de R4. De Kalemeersen verdwenen

onder de opgespoten gronden van de R4 en de industriezone langsheen de Ringvaart en zijn niet meer herkenbaar op het digitale hoogtemodel. De Brugse Vaart doorkruist de gemeente van noordwest naar zuidoost en situeert zich meteen ten noordoosten van het plangebied. Het plangebied is gelegen in de overgangszone van de oorspronkelijke valleien van de Lieve en de Kale enerzijds en de hogere rug in het zuiden, waarop de dorpskernen van Mariakerke en Wondelgem zich ontwikkelden anderzijds. Het microreliëf van het plangebied volgt het algemene reliëf van het landschap. Het noordwestelijke deel van het terrein kent hierbij de laagste ligging (ca. +6,6m TAW). Het maaiveldniveau in het uiterste zuidoostelijke deel van het plangebied ligt ca. 70cm hoger (ca. +7,3m TAW). Bodemkundig kunnen bebouwde zones en matig droge tot matig natte (lemige) zandgronden met verbrokkelde ijzer en/of humus B-horizont verwacht worden op het terrein.

Op de Centrale Archeologische Inventaris worden er in de buurt van het plangebied slechts enkele archeologische locaties aangeduid. Het betreft daarbij voornamelijk kasteelsites of sites met walgracht uit late middeleeuwen en uit de 16de-17de eeuw. Verder worden ook enkele vindplaatsen uit de steentijden, metaaltijden en middeleeuwen aangeduid in de omgeving. Door het gebrek aan systematisch gravend archeologisch onderzoek, kent het plangebied echter een eerder ongekende archeologische verwachting. Wel kan op basis van de landschappelijke ligging gesteld worden dat de verwachting voor in situ bewaarde steentijd artefactensites zeer laag is. Archeologische sites met grondsporen zijn echter niet uit te sluiten.

Het terrein zal verkaveld worden in 34 bouwloten voor voornamelijk halfopen en gesloten bebouwing met totale grondoppervlakte tussen 182m² en 395m². In het uiterste zuidoosten wordt een lot voor open bebouwing (ca. 915m²) voorzien. De nieuwe loten sluiten in het noordwesten aan bij de reeds vergunde loten (lot 1 t.e.m. 10) langsheen de Zuidbroek. De verkaveling wordt toegankelijk gemaakt via een nieuwe, interne wegnis die via twee toegangen aansluit op de huidige Petrus Meirestraat. In het noordwesten wordt een parkeerzone met 20 parkeerplaatsen aangelegd. Rondom de nieuwe bebouwing en bestrating worden eveneens enkele kleinere groenzones en enkele voetpaden voorzien. Er zullen aanzienlijke bodemingrepen plaatsvinden op het volledige terrein: het bouwrijp maken van het terrein, de bodemingrepen voor de aanleg van de wegnis, de nutsleidingen en -voorzieningen, het optrekken van woningen, de aanleg van tuinen en verhardingen, omgevingsaanleg, enz. Ook het werfverkeer zal invloed hebben op de ondergrond.

Het plangebied kent een eerder ongekende archeologische verwachting, maar op basis van enkel het bureauonderzoek kan de aan- of afwezigheid van een archeologische site niet aangetoond worden. Nochtans is de kans niet onbestaande dat er op het terrein een archeologische site met grondsporen aanwezig is. De geplande werken kunnen een impact hebben op dit eventueel aanwezig archeologisch erfgoed. Een verder vooronderzoek kan relevante kennisvermeerdering genereren voor de algemene ontwikkelingsgeschiedenis van deze regio, waarover archeologisch nog niet veel gekend is. Er dient dus verder vooronderzoek plaats te vinden, in uitgesteld traject aangezien de gronden pas worden verkaveld onder opschortende voorwaarde van het verkrijgen van een vergunning.

Het verder vooronderzoek bestaat uit een proefsleuvenonderzoek, de modaliteiten hiervan worden hieronder behandeld.

2. Administratieve gegevens en afbakening

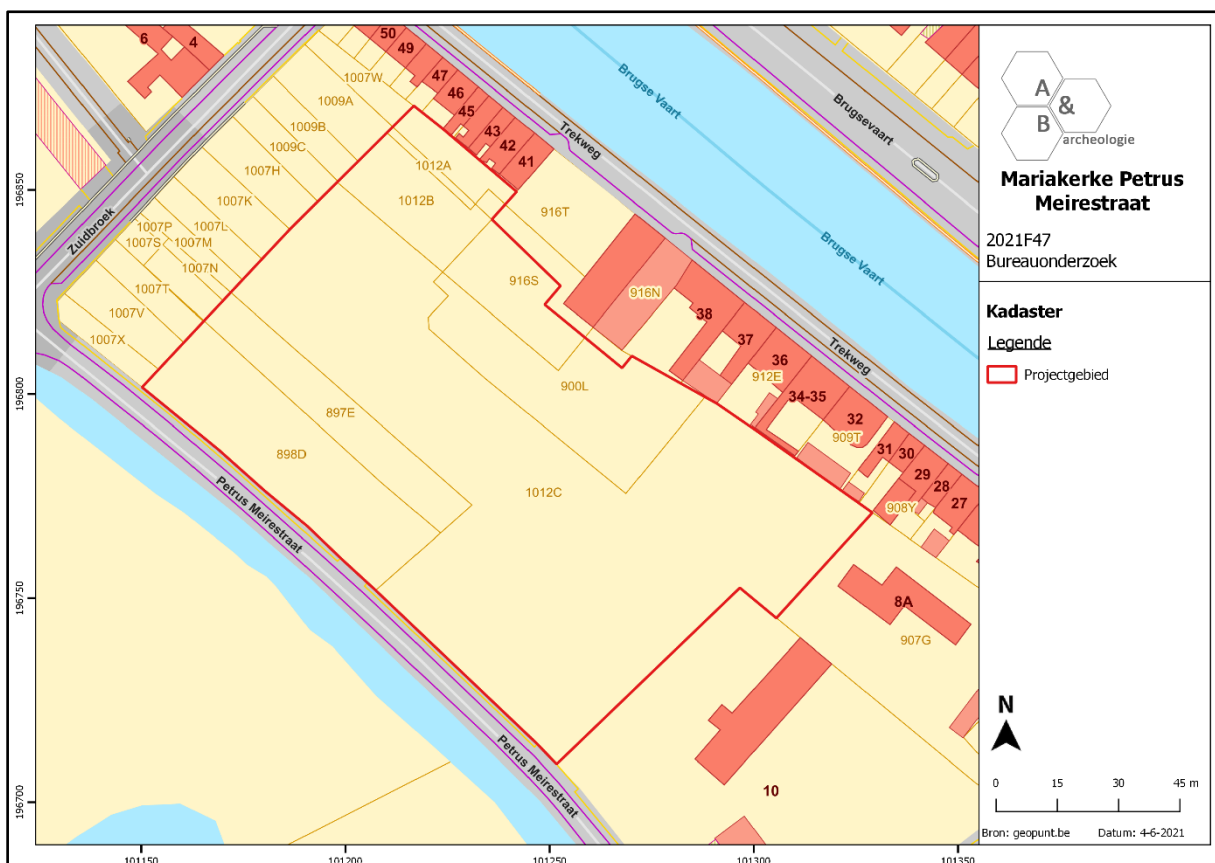
Locatiegegevens: Oost-Vlaanderen, Gent (Mariakerke), Petrus Meirestraat

Lambertcoördinaten onderzoeksgebied: X: 101061,34 en Y: 196705,30; X: 101417,92 en Y: 196874,65

Oppervlakte plangebied: ca. 12.840m²

Kadastergegevens: Gent, afdeling 29 Mariakerke, Sectie A, Percelen 897E, 898D, 900L, 916S (partim), 916T (partim), 1012A, 1012B, 1012C (zie figuur 6)

Het plangebied komt volledig in aanmerking voor verder vooronderzoek.

Figuur 1 Aanduiding van het plangebied op de kadasterkaart (bron: geopunt.be).

3. Vraagstelling

Het doel van het onderzoek is het achterhalen of er op het terrein één of meerdere archeologische sites aanwezig zijn en te bepalen welke maatregelen dienen te worden genomen voorafgaand aan de verdere ontwikkeling van het projectgebied. Daarnaast kan ook de verstoringsgraad in kaart gebracht worden. Hieronder worden enkele specifieke, niet limitatieve, onderzoeksvragen weergegeven.

- Zijn er archeologische sporen aanwezig? Welke spoorcategorieën komen voor?
- Wat is de bewaringstoestand van de aangetroffen sporen?
- Maken de sporen deel uit van één of meerdere structuren en behoren ze tot één of meerdere periodes?
- Zijn er indicaties omtrent artisanale activiteiten of aanwijzingen voor andere functionele eigenschappen?
- Wat is de relatie tussen de archeologische sporen en het landschap?
- Kan een archeologische site uitgesloten worden?
- Wat is de graad van verstoring binnen het plangebied?
- Is een vervolgonderzoek noodzakelijk, en zo ja, wat is de afbakening en aan welke modaliteiten (strategie, onderzoeksvragen) moet dit voldoen?

4. Plan van aanpak (onderzoeksstrategie, -methode en –technieken)

Uit het verslag van resultaten kwam naar voor dat verder vooronderzoek met ingreep in de bodem door middel van proefsleuven de meest aangewezen methode is om het plangebied te onderzoeken. De afbakening van het onderzoeksgebied is te vinden op de boven- en onderstaande figuren. De voorziene onderzoeksmethode moet niet uitgevoerd worden indien de geplande werken alsnog niet zullen plaatsvinden.

Zowel het veldwerk als de verwerking en rapportage van de hieronder beschreven methode dient te voldoen aan de methodiek zoals beschreven in de Code van Goede Praktijk. Het onderzoeksdoel is succesvol bereikt indien de vraagstelling gefundeerd kan beantwoord worden.

- Randvoorwaarden

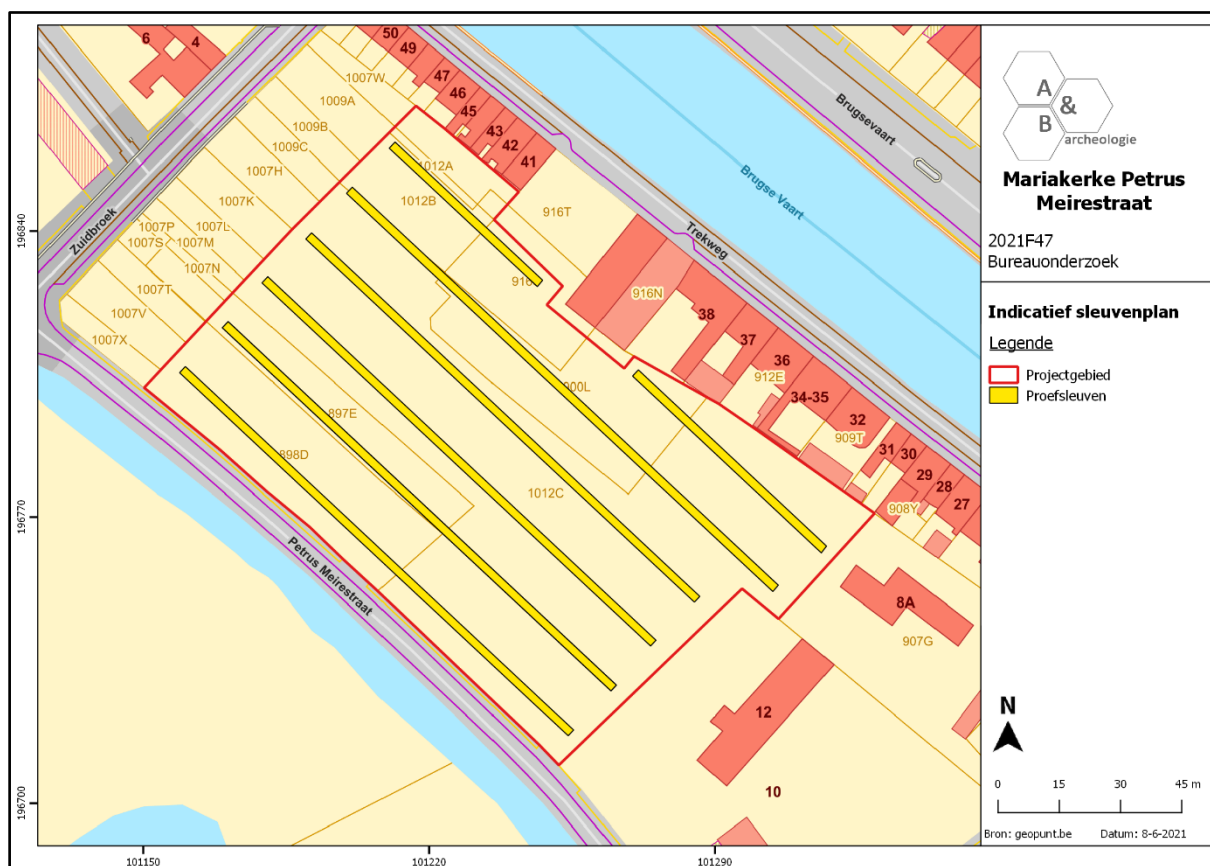
Niet van toepassing.

- Proefsleuvenonderzoek

Teneinde na te gaan of er archeologisch relevante grondsporen aanwezig zijn binnen deze deelzone, dient gebruik gemaakt te worden van de inplanting van parallelle, ononderbroken proefsleuven, met een tussenafstand van 12 à 15m van middelpunt tot middelpunt. Voor de uitgraving wordt gebruik gemaakt van een niet-getande graafbak. De sleuven zijn 1,80 tot 2m breed en worden noordwest-zuidoost georiënteerd, mee met de helling van het terrein. Daarnaast worden extra volg-, dwarssleuven of kijkvensters aangelegd om beter inzicht te krijgen in de aard van de aangetroffen archeologische sporen. Deze worden vrij gekozen door de uitvoerende erkende archeoloog tijdens het veldonderzoek.

Er wordt 10%, oftewel ca. 1284m², van de onderzoekbare oppervlakte opengelegd door middel van sleuven en 2,5%, oftewel ca. 321m², door middel van volg-, dwarssleuven of kijkvensters, zodat in totaal zo 12,5% oftewel ca. 1605m² onderzocht wordt.

De grond wordt gescheiden afgegraven en gestockeerd naast de sleuf. Het dichten gebeurt op zo'n manier dat de originele bodemopbouw opnieuw bekomen wordt en dat de draagkracht van de bodem minstens gelijk is aan de draagkracht voorafgaand de start van het veldwerk. Indien nodig worden kwetsbare sporen (bv. graven) afgedekt met waterdoorlatende doek.

Figuur 2 Indicatief sleuvenplan, geprojecteerd op de kadasterkaart (bron: geopunt.be).

5. Gewenste competenties

Het team voor het proefsleuvenonderzoek moet bestaan uit minstens 2 archeologen met minstens 40 werkdagen veldervaring met proefsleuvenonderzoek. Minstens 1 van deze archeologen dient ervaring te hebben met onderzoek van meerperiodesites. Minstens 1 van deze archeologen dient minstens 200 werkdagen ervaring te hebben met onderzoek op (lemige) zandgronden.

6. Voorziene afwijkingen ten aanzien van de Code van Goede Praktijk

Er zijn geen voorziene afwijkingen.